

“La vida sí que és un treball dur”

L'escriptora britànica Doris Lessing, nascuda a Pèrsia l'any 1919, conversa sobre la seua infantesa a l'Àfrica, la seua implicació amb els alemanys, sobre comunistes i altres idealistes, però, també, sobre el president George W. Bush i el plaer de contar històries.

Com a escriptora, Doris Lessing sempre s'ha preocupat per la política: abans com a comunista convençuda i avui des d'una distància escèptica. Va atènyer la fama mundial amb la novel·la apareguda el 1962, *El quadern daurat*, a partir de la qual va ser considerada com a feminista, cosa que ella desmenteix. Nascuda a Pèrsia (l'actual Iran) i criada a Rhodèsia del Sud (ara Zimbabwe), té en l'actualitat 84 anys i viu des del 1949 a Londres, on escriu sense descans. La seua darrera novel·la, *El somni més dolç* (La Magrana), és una reflexió sobre les utopies polítiques dels anys seixanta. A Anglaterra, tot just s'hi ha publicat un recull de relats seus, *The Grandmothers*.

—Senyora Lessing, porta el cognom del seu segon marit, de qui es va separar fa més de cinquanta anys.

—**Que trobaríeu millor que em diguera Wisdom? És a dir, “saviesa”?** Així es deia el meu primer marit, i ningú que estiga en el seu judici i pretenga ser escriptor voldria dir-se “saviesa”. Amb Gottfried vaig tenir una criatura i només per això vaig estimar-me més no tornar a canviar-me el nom. A banda d'això, Lessing és un bon nom. Està lligat a una gran tradició.

—Es refereix a l'il·lustrat alemany Gotthold Ephraim Lessing; el seu espòs, hi estava emparentat?

—**No, ni de lluny. Gottfried Lessing era procedent de Berlín, la seua germana Irene és la mare de Gregor Gysi. Com que era comunista, va fugir de l'Alemanya nazi; de primer a**

Anglaterra i després a Rhodèsia del Sud. Aquí és on el vaig conèixer, en un grup d'esquerres. Vam tenir un afer i l'any 1944 ens vam casar, perquè si no l'haurien pogut internar com a estranger enemic. Molt romàntica, no és que fóra la cosa.

—En la novel·la que tot just ha sortit a la llum a Alemanya, *El somni més dolç*, apareix una vella alemanya molt reservada i formal anomenada Júlia: el prototip d'una prussiana. Al seu parer, és quelcom típicament alemany?

—**No, ni de bon tros. La meua imatge d'Alemanya és del tot diferent i va estar molt marcada pel meu pare, que va lluitar en la Primera Guerra Mundial contra els alemanys. L'hi van ferir, va perdre una cama i va patir un atac de nervis, però de cap de les maneres va sentir enemistat contra els alemanys. La Segona Guerra Mundial em va facilitar que em casara amb un alemany. A dir veritat, tinc una gran implicació amb Alemanya.**

—Després d'una visita a Berlín oriental a la primeria dels anys cinquanta, va escriure: “Va ser una de les pitjors experiències de la meua vida.”

—**Oh! Berlín oriental era horrible. Tot era lleig, gris i fred. A més a més, jo volia trobar-me amb Gottfried...**

—...Que s'havia traslladat a la RDA.

—**Sí, el volia convèncer perquè tornara a establir contacte amb el nostre fill. Però Gottfried havia esdevingut un funcionari comunista de l'Associació per la Cultura. No em volia veure. Pensava que podia ser perillós.**

—Va fer carrera; a la fi va ser ambaixador de la RDA a Uganda.

—I el van assassinar l'any 1979, en els avalots arran de l'enderrocament d'Idi Amin.

—Vostè l'ha descrit com a “150 per cent comunista”, però se'n diu que encara era alguna cosa més: un espia de la KGB.

—Sí, això van dir els serveis secrets de la policia sud-africana. Però no es va demostrar res.

—Creu que és possible?

—Completament.

—De tota manera, ell veia la RDA com una utopia política. I vostè?

—Mai no la vaig veure així, ni en els meus temps de comunista.

—El seu parent Gregor Gysi ha contat que a vostè li hauria agradat portar-lo, a ell i la seua família, a Anglaterra pels anys vuitanta, perquè tenia por d'una guerra nuclear quan els Estats Units volien estacionar els Pershings a l'Alemanya Federal.

—De veritat? No me'n recorde. Només he coincidit amb Gregor tres vegades, l'última quan jo estava a Berlín i ell tenia una dona nova i un altre infant. És un xic molt agradable i, a més, em va semblar, un animal polític; per com passeja pel carrer o com mira la gent a la cara i els diu “hola”. M'agrada.

—Vostè es va criar a l'Àfrica, en una granja solitària a la selva. Com ha influït aquest fet en la seua escriptura?

—Vaig passar una bona part de la meua infantesa tota sola. Anava passejant per la selva d'un lloc a un altre amb una escopeta de caça. Mai no em va passar pel cap tenir por de res, llevat de les serps. Va ser una infantesa meravellosa.

—Hemingway també amava la caça, però anar disparant no és que aplane precisament el camí envers l'escriptura.

—Què us penseu, que tots els escriptors són tendres i dolços? Allà on vivíem, tots els grangers caçaven per tenir quelcom per posar a la cassola. Tots els infants disparaven, tot i que he de dir que jo era l'única xica de la nostra regió que anava a caçar.

Ara bé, no és que només tinguera la caça, també tenia caixes plenes de llibres. Aquesta va ser la meua educació.

“Als anys cinquanta, l'actitud que predominava contra els comunistes es correspon amb la que hi ha actualment contra els musulmans fanàtics: eren el mal per antonomàsia.”

—Quan va tenir clar que volia escriure?

—Una antiga companya de classe no fa gaire em va contar que teníem onze anys i sèiem al dormitori de l'interнат. Aleshores li vaig anunciar que volia ser escriptora.

Jo no me'n puc recordar. Únicament sé que vaig escriure durant tota la meua joventut. Vaig escriure dues novel·les, a mà malauradament; de manera que després no les vaig poder desxifrar. En qualsevol cas, no eren dolentes.

—Encara existeixen aquests manuscrits?

—No, per sort. Altrament, n'hi hauria qui hi escriuria alguna tesi.

—Hi ha una frase de l'autor nord-americà Tom Wolfe que diu que tots els escriptors escriuen per la fama, que els diners estan bé, però que la fama és millor.

—Jo vaig haver d'escriure per diners i, ni de bon tros, podia pensar en la fama. Si jutgem per les seues paraules, Wolfe sembla que tenia diners.

—El 1949 va arribar a Londres amb el seu fill, que aleshores tenia dos anys i mig, sense gairebé diners, i va anar a parar a un pis de prostitutes.

—Sí, és cert. Una d'aquelles dones odiava el sexe i s'havia fet prostituta

“Bush i la seua banda són ben primitius. Crec que els Estats Units és una nació històrica. Qualsevol idea, tant se val quina, la deformen fins a l'extrem.”

més aviat per accident. Tenia quatre homes que la mantenien i anava sempre vestida amb molta elegància. Una vegada em va dir que hauria de buscar-me un parell de senyors. “És ben senzill”, em deia. “Podràs deixar-te tots aquests escrits i s'acabaran les teues preocupacions.” Vaig mirar d'explicar-li que el seu estil de vida no era el meu.

—La seua primera novel·la va aparèixer el 1950 i, de cop i volta, va esdevenir un èxit, però alguns anys després encara va esclatar en llàgrimes en ple carrer perquè no tenia diners per comprar menjar.

—Va ser només una vegada. Un home que em va demanar per què plorava em va dir: “Però la setmana vinent tornarà a tenir diners.” Vaig pensar que tenia raó i vaig parar de ploriquejar. Van passar deu anys i vaig començar a guanyar si fa no fa el sou mitjà d'un treballador.

Després va venir el meu banc, els meus agents, i van començar a importunar-me: “Compre una casa.” Jo no volia tenir una casa en propietat, però em van pressionar per totes bandes. Ara estic asseguda a casa i m'amoïno perquè no ve l'electricista. No, real-

ment, la propietat privada no sempre és la veritat.

—Entretant, avui es troba entre els escriptors vius en llengua anglesa més coneguts. Què significa per a vostè aquesta fama?

—Normalment faig la meua vida i ningú no es fixa en mi. Però quan estic promovent algun llibre, com ara, de sobte em faig famosa i em comporto com a famosa.

—Com es comporta algú com a famós?

—Bé, d'una manera artificial.

—Li van oferir una distinció com a “Dama de l'Imperi Britànic”, però la va refusar.

—Em vaig passar tota la joventut lluitant contra l'imperi britànic. Em semblaria repugnant dir ara de sobte: “Oh, gràcies per aquesta meravellosa distinció.” De tota manera, això de “Dama del Regne Britànic” sona ridícul. Després em van nomenar “Companion of Honour”, que no té connotacions polítiques.

—Es diu que és vostè monàrquica.

—Quina estúpidesa. Només vaig dir una vegada que vaig veure algú fent una reverència davant de la senyora Thatcher que, aleshores, era millor

mantenir la monarquia, que es troba desanimada i ja no pot fer cap mal. Imagineu-vos algú fent una genuflectió a la senyora Thatcher: és una imatge horrorosa.

—Durant la seua joventut a Rhodèsia del Sud es va fer comunista perquè els “rojos” eren gairebé els únics que llegien.

—Llegien els mateixos llibres que jo, els grans escriptors russos, per exemple. I sobretot estaven completament convençuts, com jo, que aquesta societat racista no es podria mantenir durant gaire temps. Conèixer aquesta gent va ser un alliberament per a mi.

—Ara escriu sobre els comunistes fins i tot amb ironia. En *El somni més dolç*, Johnny és la caricatura d'un home irresponsable, obsessionat amb la revolució.

—Aquest tipus era habitual. Tinc antics camarades que m'han dit sobre aquest llibre: “Escolta, tampoc no eren tan horribles”; però, de fet, sí que ho eren.

—Per bé que volien millorar el món.

—Si amb això vol dir que eren uns idealistes, els nazis també ho eren. Amb tot, s'ha de dir que pels anys cinquanta gairebé tots els intel·lectuals eren comunistes. El Partit Comunista Britànic no es va enfonsar fins que no es va saber el que estava passant en realitat a la Unió Soviètica i a l'Europa de l'Est.

—Què va pensar de Henry Kissinger quan va anar a visitar-lo a la darrerria dels anys cinquanta a Londres?

—Predicava tot just la mateixa política realista que ara practica Bush. Parlava de “kitten bombs”, de les “simpàtiques bombetes nuclears”. Li vaig dir que algú que fa servir aquest concepte ha de ser una persona molt brutal. Davant d'això, ell va considerar que s'estimava més no malbaratar el seu temps amb una bonhomiosa sentimental. No era especialment agradable: baixet, gros i amb un marcat accent alemany. Ara bé, si més no, va tenir el valor de parlar amb mi. L'actitud que predominava aleshores contra els comunistes es correspon amb la que hi ha actualment contra els musulmans fanàtics: eren el mal per antonomàsia.

—Vostè ha dit que, en breu, el socialisme estarà mort. Creu que el capitalisme a l'estil dels EUA necessita un contrapès al món? Si no és així, aquest paper només l'assumiran personatges com ara Ossama bin Laden?

—**No cal ser ni socialista ni islamista per a criticar els Estats Units. El capitalisme, per sota de la seua crosta, no és uniforme, hi ha tensions. La qüestió és si aquesta crosta es trencarà.**

—Ja s'ha trencat, per exemple, aquest mateix any amb el conflicte per la guerra de l'Iraq. Vostè hi estava a favor?

—**La considerava falsa i la meua opinió s'ha confirmat atès que tot s'està anant de mare. Per a mi, el més greu és com Bush i Blair han danyat les Nacions Unides, i ara estic segura que ho haurem de pagar tots. Els americans han entrat a cavall com cowboys i es pensaven que el mal abandonaria de seguida i que el bé triomfaria. Bush i la seua banda són ben primitius. Crec que els Estats Units és una nació histèrica. Qualsevol idea, tant se val quina, la deformen fins a l'extrem. La correcció política ha esdevingut per a ells una religió. Fumar és pecat.**

—No li agrada Bush. Què pensa del primer ministre Tony Blair?

—**Ès un petit polític en un país petit. Blair és un hippy dels anys seixanta, dels que creien en els mantras i estaven enganxats a un optimisme irreflexiu. "Tot anirà millor. All you need is love."** Idealisme tarat.

—I això és perillós.

—**Enormement perillós.**

—Per què ha advocat vostè?

—**Pe'l pragmatisme. Stalin, Hitler, Mao, Pol Pot i altres dictadors van assassinar milions de persones per tal de crear una societat perfecta.**

—Per tant, prou de somnis dolços? No hi ha cap utopia?

—**No, no n'hi ha.**

—Vostè era revolucionària: va marxar de casa amb catorze anys; va abandonar el seu primer marit, un funcionari; va ser mare soltera al Londres dels cinquanta.

—**No era qüestió d'idealisme, sinó de pragmatisme. Ho vaig haver de fer per salvar-me a mi mateixa. Si no, m'hauria alcoholitzat i destrossat.**

"El capitalisme, per sota de la seua crosta, no és uniforme, hi ha tensions. La qüestió és si aquesta crosta es trencarà"

—Els seus esclats no eren rebel·lions contra el rol femení?

—**Conscientment, no. A banda d'això, jo coneixia algunes dones que ja pels anys cinquanta duïen una vida independent com la meua.**

—Va descriure aquestes dones en *El quadern daurat*, publicat l'any 1962. Un llibre d'un èxit enorme que va esdevenir la Bíblia de les feministes.

—**No era ni de bon tros la meua intenció. Vaig escriure com pensaven i vivien les dones partint de la meua experiència. Encara avui dia em sorprèn que hi haguera tanta gent que el considerara una declaració revolucionària. Quan faig aparicions en públic, sovint se m'acosten tres dones —l'àvia, la mare i la filla— que han llegit *El quadern daurat*.**

—Això és esplèndid per a vostè. Es tracta del llibre que li va portar la fama mundial.

—**Però em van etiquetar com a feminista, i això m'ha perjudicat. No deixo de trobar homes que diuen que no han llegit els meus llibres perquè els consideraven patrimoni del moviment feminista. No sóc feminista. Refuse els moviments de manera instintiva.**

—*Hippies*, feminisme, socialisme: tot ho contempla amb espant?

—**No, hi havia coses dels anys seixanta de les quals vaig gaudir. Per descomptat, vaig fumar marihuana per curiositat, però no em va aportar**

res. El que sí que m'estime és aquell fabulós ambient tolerant. Algú trucava a la teua porta i podia ser que s'hi quedara una setmana.

—El segon volum de la seua biografia acaba el 1962 i no ha continuat escrivint perquè no vol ferir persones que encara viuen. Li molestaria que algú enllestira la seua biografia?

—**Sí, perquè aquestes sempre són inexactes. Sempre dic: "Si no us fa res, espereu que jo mora; així no em posaré de mal humor."**

—Acaba de publicar-se a la Gran Bretanya un nou recull de narracions seues, *The Grandmothers*. És el seu llibre número cinquanta-tres. Com escriu, vostè?

—**Amb deu dits sobre una màquina d'escriure mecànica. De vegades la mostre als infants, que la troben molt curiosa.**

—I no té ganes de jubilar-se?

—**He escrit durant tota la meua vida. Per què havia de parar? La vida, això sí que és un treball dur, no creu? Allò excitant d'escriure és crear un ordre on ningú ha existit abans. Una història del no-res. Gaudesc contant històries.**

—Contarà històries fins al darrer dels seus dies?

—**N'estic segura. Si les mans no se'm paralitzen en algun moment.**

—Ha dit que vostè ja era massa gran per a tenir por de la mort.

—**Fins on m'arriba la memòria, mai no he parlat de la mort com quelcom que em faça por. I no perquè siga especialment creient. Crec que és una qüestió de caràcter. Hi ha persones ben religioses que s'imaginen en el més enllà prenent el te amb la mare morta i, malgrat tot, tenen por de la mort.**

—N'hi ha qui, com ara Bertolt Brecht, es va pensar una inscripció sepulcral abans de morir. Vostè ja hi ha reflexionat?

—**No, Déu meu! Però teniu raó. Hauré de posar-me a treballar en la meua inscripció.**

Michael Sontheimer

Barbara Supp

© *Der Spiegel*—EL TEMPS

Traducció: Àngels Giménez